

Michal Stránecký
Jednota Platónova dialogu *Faidros*
(FF UK Praha, září 2008)

posudek školitele

Předkládaná práce si klade za cíl porozumět hlouběji vztahu dvou polovin Platónova dialogu *Faidros* a smyslu předělu mezi nimi. Autor v první kapitole (str. 4-10) představuje stručně problém jednoty dialogu *Faidros*. Ve druhé, výrazně nejdelší kapitole (str. 11-66) se věnuje čtyřem tématům sjednocujícím tento Platónův dialog. Prvním je „duše a celek“, druhým „řeč a vedení duše“, třetím „krása a láska“ a čtvrtým filosofie. Na základě analýz druhé kapitoly se pak ve třetí kapitole (str. 67-70) vrací k otázce jednoty dialogu a ve čtvrté, závěrečné kapitole (str. 71-82) se obrací k Sókratově diskusi limitů psané řeči a pokládá si otázku, co tato diskuse znamená pro Platónovy dialogy. Hlavní tezí práce je, že jednotu dialogu je zapotřebí hledat ve vzájemné provázanosti výše zmíněných témat a že předěl mezi jeho dvěma polovinami je zapotřebí chápat především jako Platónův poukaz k nutnosti naší samostatné interpretace jeho psaných děl.

Práce je věnovaná důležitému a zajímavému problému a její hlavní teze jsou přesvědčivé. Výběr výše zmíněných jednotlivých témat dialogu je velmi dobře zvolen a také závěrečná úvaha o významu přechodu mezi oběma polovinami dialogu poukazuje na klíčový motiv Platónovy sebereflexe a potřeby interpretace jeho dialogů. Michal Stránecký Platónův text velmi dobře zná, dovede se v něm úspěšně orientovat a přispěje k jeho hlubšímu porozumění řadou velmi zajímavých postřehů. Práce je přehledně a smysluplně členěna, napsána srozumitelným a přitom netriviálním jazykem, pouze s malým množstvím drobných chyb.¹ Celkově je tedy předkládaná práce nepochybně přínosná a jednoznačně svědčí o filosofické kompetenci jejího autora.

Na druhé straně však práce nese rysy určité nevyrovnanosti, nedopracovanosti a spěchu při jejím dokončování. Na několika místech sklouzává k pouhé parafrázi textu, případně zůstává u pouhých interpretačních náznaků, které by bylo zapotřebí hlouběji promyslet, případně jasněji opřít o Platónův text.

Michal Stránecký skutečně postupně ukazuje, jak spolu souvisejí jím zvolená hlavní témata, někdy však není jasné, co z těchto jeho analýz vyplývá pro jeho hlavní otázku, tj. jednotu dvou polovin *dialogu*. Podkapitola **2.3.** věnovaná tématu krásy a lásky (str. 43-57) je například takřka výlučně věnována první polovině dialogu a není z ní zcela jasné, co k tomuto tématu přináší rozbor poloviny druhé. Láska k řečem je sice jedním z témat následující podkapitoly (**2.4.**) věnované filosofii, ani z ní však není jasné, v čem spočívá krása řeči a v čem se tato krása liší od krásy tělesné. Podobně podkapitola **2.1.** věnovaná tématu duše a celku se soustředí především na první polovinu dialogu.² Pouze ve stručném shrnutí této podkapitoly autor cituje klíčovou pasáž druhé poloviny o vztahu duše a celku, aniž by však podrobněji vysvětlil, co nového tato pasáž k tomuto vztahu přináší a jak se má k Sókratovým výkladům o duši z první poloviny. V podkapitole **2.2.** věnované duši a rétorickému vedení duše řečí se sice autor věnuje nejprve „špatné“ rétorice Lysiovy a první Sókratovy řeči z první poloviny dialogu (oddíly 2.2.1 a 2.2.2) a posléze otázce rétorické *techné* a psychagogie z druhé poloviny (oddíly 2.2.3. a 2.2.4), také v tomto případě by však diskuse různých podob rétoriky měla být propracovanější. Michal Stránecký například nedostatečně rozlišuje mezi

¹ Viz např. lakuny v textu na str. 21 a 23, případně chybné číslování nadpisu na str. 42 apod.

² V první části této podkapitoly přitom autor nerozlišuje mezi duši (o níž Sókratés mluví pouze jednou na závěr své řeči) a člověkem.

dvěma základními otázkami druhé poloviny, tj. otázkou po „techničnosti“ a po kráse řeči. Jsem obdobně jako on přesvědčen, že Sókratés chystá na rétory „past“, neboť ukazuje, že má-li rétor účinně klamat své posluchače, musí znát pravdu –pokud však zná pravdu, mění to radikálně cíle jeho rétoriky, takže nemůže již chtít své posluchače klamat (viz str. 35 a str. 42). Bylo by však zapotřebí jasněji ukázat, jak a proč k této proměně cílů rétoriky dochází a o která místa Platónova dialogu by bylo možné tuto interpretaci opřít.

Výše zmíněné nejasnosti vedou nakonec ve **třetí**, bohužel velmi stručné kapitole k tomu, že autorovi se sice podaří vyjasnit „provázanost probíraných *témat*“, výrazně méně však ukázat, v čem spočívá jednota *dialogu*. Domnívám se, že tyto slabiny práce souvisejí s nedostatečnou explikací samotného tématu jednoty a různosti. Michal Stránecký rozlišuje na začátku své práce různé možné podoby jednoty, jeho práce by však vyžadovala hlubší úvahu o tom, jak jednotlivé typy jednoty spolu souvisejí a jaká je tedy *jejich* jednota. Úvaha o různých podobách jednoty by tak mohla vést také k tomu, že bychom místo poněkud násilné (jak Michal Stránecký sám zdůrazňuje) „volby“ mezi jednotlivými tématy v podkapitole **3.2.** mohli podrobněji zvážit, co získáme a co naopak ztratíme, když celek sjednocujících témat budeme nahlížet z perspektivy toho či onoho tématu a budeme na tato témat postupně klást různý důraz.

Na tomto základě by také bylo možné položit si hlouběji otázku po podobě a smyslu *přechodu* mezi dvěma polovinami, které se Michal Stránecký věnuje v závěrečné **čtvrté** kapitole. Michal Stránecký na začátku této kapitoly říká, že zaměřením na otázku jednoty dialogu jsme možná na tento předěl „zapomněli“. Domnívám se, že tak nepřímou poukazuje na jednu možnou slabinu své práce. Ve druhé a třetí kapitole se skutečně natolik soustřeďuje na jednotu klíčových témat dialogu, že čtenář snadno přestane rozumět, čím se tato čtyři spojující témata a především dvě poloviny dialogu od sebe liší. Podrobné analýzy *jednoty* dialogu by však nakonec měly také vést k hlubšímu pochopení jeho tematických a obsahových *diferencí*. Vždyť také dialektika, která je základem veškeré *techné*, je (jak Michal Stránecký sám zdůrazňuje) uměním rozpoznávat vzájemnost jednoty a mnohosti, totožnosti, podobnosti a různosti v jejích konkrétních podobách. S rostoucím porozuměním jednoty (např. Platónova dialogu) bychom tedy měli lépe rozumět také diferencím, které v něm vládou, a jeho vnitřní rozrůzněnosti.

Na závěr práce bychom tedy očekávali, že také difference a předěl mezi dvěma polovinami dialogu (případě jejich vnitřní struktura, která především u druhé poloviny zůstala v práci jenom zběžně naznačena) před námi vyvstane v novém světle a že pochopíme „logografickou nutnost“, která Platóna k takovému vnitřnímu členění dialogu vedla. Je proto škoda, že na závěr práce autor sice vysvětluje smysl předělu mezi dvěma polovinami (tj. že tento předěl nás může vést k samostatnému myšlení a tak k překonání slabin psané řeči), o povaze tohoto předělu neříká o mnoho více než na prvních stránkách své práce: jedná se o „nečekanou změnu tématu, formy a atmosféry“ (str. 71, kde autor rekapituluje to, co řekl již na stranách 4-5). Proč však tato změna vypadá právě takto? Michal Stránecký na samý závěr své práce říká, že „vnímavější čtenáře tento předěl vyprovokuje k interpretaci“ a že „smyslem předělu je ... možnost jeho překonání“ (str. 82). Jak by však tato interpretace a toto překonání měly vypadat? Podle autora k vlastnímu myšlení vyzývá v dialogu především „řada nejasností“ (str. 80n.), které aktéři dialogu nekomentují a které tak poukazují „za sebe“. Domnívám se však, že k myšlení vyzývá nejen to, co aktéři neříkají, ale především to, co říkají, byť nepochybně na pozadí toho, co neříkají.

K překonání výše zmíněných slabin by podle mého názoru bylo zapotřebí položit si obecnější otázku po jednotě a mnohosti a po jednotě různých podob jednoty a mnohosti. Platónův dialog *Faidros* i autorovy vlastní analýzy by k tomu mohly sloužit jako velmi dobré východisko. Jistě, takový úkol do značné míry přesahuje nároky kladené na bakalářskou práci,

domnívám se však, že mohl být v práci alespoň stručně reflektován. Školitelova chyba pak spočívá v tom, že autora na tento problém dostatečně jasným způsobem neupozornil. |

Na závěr posudku pouze velmi stručně upozorňuji na některé další drobnější problematické body (některé jsem také poznamenal do exempláře, který jsem měl k dispozici).³

Rekapitulace Sókratova důkazu nesmrtelnosti duše je příliš zjednodušená. Jak například ze skutečnosti, že duše pohybuje tělem „zevnitř“, vyplývá její nesmrtelnost (viz str. 19). Co z diskuse o (ne)tělesnosti duše vyplývá pro téma jednoty dialogu (viz str. 22)?

Je tomu skutečně tak, že se Lysias nepokouší ve své řeči skrývat motivy jejího fiktivního autora? Na začátku své řeči sice jeho nemilovník říká „o mých záměrech víš“, ale dále je nijak netematizuje a vyzdvihuje naopak své přednosti. Do jaké míry a v jakém ohledu je vůbec možné ztotožnit Lysiu a jeho „nemilovníka“?

Michal Stránecký správně upozorňuje na to, že skutečná láska a filosofie přinášejí prospěch všem jejich účastníkům. V čem však přesně spočívá „připodobnění bohu“, o něž máme usilovat a které hraje klíčovou roli také ve vzájemnosti lidských duší? Jakým způsobem milovník svého miláčka bohu připodobňuje? Jak spolu souvisí a čím se naopak liší tato vzájemnost prostředkovaná tělem a tělesnou krásou (tedy vzájemnost tematizovaná především v první polovině dialogu) od vzájemnosti prostředkovaná řečí (která je tematizovaná především v druhé polovině dialogu)? Jak spolu souvisí, že štěstí lze nalézt pouze „v (?) říši skutečných jsoucen“ (str. 67) a že štěstí dosahujeme láskyplnou péčí o duše druhých (str. 61)?

Shrnující hodnocení práce není snadné. Na jedné straně je předkládaná práce v mnohých ohledech výborná, vzhledem k výše zmíněné nedopracovanosti ji však nakonec musím hodnotit pouze jako **velmi dobrou**. Věřím přitom, že Michal Stránecký je schopen svému textu, tak jak to říká Sókratés o psané řeči, „přijít na pomoc“ a úspěšně ho obhájit. Mohl tedy autor předkládané práce její nedostatky zamýšlet jako rafinovaný nástroj, jak donutit školitele i ostatní čtenáře k vlastnímu myšlení? Nevím. Obávám se, že nikoli. Nedostatky textu nejsou totiž totéž co inspirující napětí v něm.

V Radvánově, 10.září 2008

Štěpán Špinka

³ Např. autorem citovaná Sókratova modlitba na str. 59 není za Lysiu, ale za Faidra. Bylo by zapotřebí doplnit odkazy k Sokratovi (např. na str. 15).